УДК [904:726.596:271.73:246.5](477.81)
DOI: 10.33402/ukr.2024-40-154-164

Віра ГУПАЛО
доктор історичних наук
старший науковий співробітник відділу археології
Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9946-8935
e-mail: gupaloarcheo@ukr.net

Юрій ПШЕНИЧНИЙ
кандидат історичних наук
науковий працівник
Державного історико-культурного заповідника м. Дубно
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-0030-1511
e-mail: pshenychnyi.yurii@gmail.com

РІДКІСНИЙ МЕДАЛЬЙОН ІЗ ПОХОВАННЯ У КРИПТІ КАРМЕЛІТСЬКОГО КОСТЕЛУ В ДУБНІ

Розглянуто обставини, що обумовили доступ дослідників у підземелля костелу. У 2011 р. здійснено попереднє обстеження, під час якого з'ясовано кількість погребальних комор, стан збереження поховань. У 2017 р. проведено рятівні дослідження під час упорядкування крипти. Метою цих праць було визначено усунення із приміщення решток поруйнованих останків для подальшого їх перезахоронення на території монастиря.

Представлено коротку історію виникнення монастиря, основні етапи його функціювання, перепрофілювання і закриття. Відзначено основні риси архітектури костелу Святого Йосипа та місцезнаходження крипти. На сьогодні встановлено планувальну структуру підземелля, влаштованого під центральним нефом. Виявлено дві комори, у східній із яких у стінах були заглиблення-ніші, призначені для індивідуальних поховань.

Зазначено, що поховання, здійснені свого часу у крипті, збереглися в дуже зруйнованому стані – скупчення розрізнених кісток скелетів залягали не в анатомічному порядку. Зібрано 40 уцілілих черепів. Між останками зафіксовано низку артефактів, які репрезентують поховальний інвентар, здебільша це особисті предмети християнського благочестя та елементи аксесуарів до верхнього одягу і взуття. Основну увагу зосереджено на аналізі одного медальйона, який на теренах України знайдено вперше.

Зазначено, що іконографія медальйона пов'язана з відомим в Іспанії санктуарієм у м. Сарагоса, де розташована базиліка Матері Божої Сарагоської – патронки всього іспанського світу. Встановлено, що на аверсі знахідки зображена постать Діви Марії з Дитятком Ісусом, а особливістю цієї композиції є те, що Богородиця стоїть на колоні (яшмовій), у підніжжі якої – на колінах св. Яків Апостол Старший з учнями. Констатовано, що кожний елемент зображення наділений християнською символікою, тому

детально розглядається ідейний зміст сюжету й історія його виникнення, безпосередньо пов'язані з місіонерською діяльністю св. Якова на території іспанських провінцій Римської імперії відразу після воскресіння Ісуса Христа.

На зворотній поверхні медальйона представлено образ св. Бенедикта Нурсійського. Стверджено, що предмети довкола святого відображають основні етапи його життя, а символіка окремих із них своїм корінням сягає подій, про які мовиться у Старому Заповіті.

Виснувано, що виявлений у кармелітському костелі в Дубні медальйон має аналогії, відомі з теренів Центральної та Західної Європи, звідки паломницьким шляхом чи за посередництвом ченців-бенедиктинців він потрапив до України. Наголошено, що зображення образу Матері Божої дель Пілар (на Колоні) Сарагоської на аверсі медальйона – на сьогодні єдина подібна знахідка в Україні.

Ключові слова: Дубно, кармелітський костел, крипта, поховання, медальйон, Матір Божа дель Пілар зі Сарагоси, св. Бенедикт.

У 2017 р. на звернення дубенського протоєрея Василя Лозинського парафіяни запланували здійснити благоустрій у підземеллі колишнього костелу Святого Йосифа в м. Дубно. Храм був частиною архітектурного ансамблю монастиря ордену Пресвятої Діви Марії з гори Кармель. Первісно тут розміщувалася жіноча обитель кармеліток черевичкових. Монастир заснований 1688 р.[1]. Костел побудований у стилі раннього барокко. Це – тринефна, чотиристовпна споруда; середній неф перекритий хрещатим склепінням, бічні – лучковим на підпружних арках (рис.); під центральним нефом – крипта для черниць (Wanat, 1996, s. 118). Головний південний фасад храму розмежований пілястрами й увінчаний трикутним фронтоном (Жаріков, 1985, с. 303). До східного фасаду костелу прилягає двоповерховий келійний корпус у плані літерою «Г», уздовж головного фасаду якого влаштовано відкриту аркаду-галерею (див. фото 1).

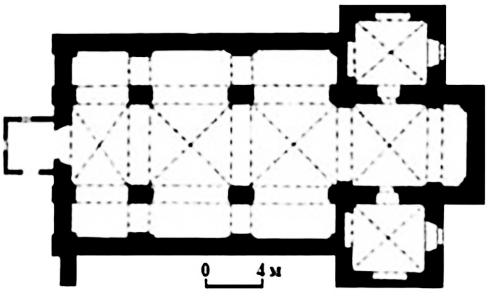

Рис. Дубно. План кармелітського костелу Святого Йосифа.
Джерело: Жариков, 1985

З огляду на розташування в будівлі медзакладу, жодні археологічні дослідження на його території не проводилися. Перші обстеження підземної ділянки костелу здійснено 2011 р.[2]. Встановлено, що підземелля складаються із двох приміщень: одне з них (західне) розташоване відразу при вході у храм і його використовували як сховище продуктів для медзакладу; короткий прохід з'єднував цю західну комору зі східною. Саме в останній стверджено присутність поховань, уже пограбованих і зруйнованих, – останки залягали не в анатомічному порядку (див.

[1] У 1890 р. усю територію обителі передано православній єпархії (Хрестовоздвиженській пустині). Костел перетворено на церкву в честь преподобного Йова Почаївського. У 1922 р. комплекс передано кармелітам босим, а незабаром черницям – сестрам Провидіння. У 1939 р. монастир ліквідовано, а з 1946 р. у колишніх монастирських будівлях розміщено медичний заклад – онкодиспансер.

[2] Обстеження проводив Юрій Пшеничний, науковий співробітник Державного історико-культурного заповідника м. Дубно.

Фото 1. Дубно. Кармелітський костел Святого Йосифа. Східний фасад келійного корпусу (на передньому плані) і храму (на задньому). Листівка початку XX ст.

Фото 2. Дубно. Кармелітський костел Святого Йосифа. Крипта. Знищені поховання. 2017 р. Фото – Ю. Пшеничний

фото 2). Привертало увагу планування східної комори: у її східній стіні були дві невисокі, горизонтально витягнуті ніші, завдовжки в людський зріст; цілісність стінок, якими замуровано вхід у ніші, була вже пошкоджена грабіжницькими пробоїнами (див. фото 3). В одній із них (дальній) було безладне скупчення кісток (див. фото 4), а у другій – рештки тілопокладення без черепа, що дає змогу пов'язувати ніші з індивідуальними склепами. У південній стіні комори був ще один замурований отвір. Те, що за ним криється (прохід до наступної погребальної камери чи ніша), дадуть можливість встановити майбутні дослідження.

Перші археологічні роботи в межах східної погребальної комори здійснено у 2017 р. Дослідження відбувалися під керівництвом Юрія Пшеничного за участю Віталія Ткача і Дмитра Бороденка. Це був археологічний нагляд у процесі впорядкування крипти – усунення решток останків та їх підготовка до перезахоронення. На початок робіт встановлено, що долівку крипти вкривав щільний шар напівзотлілого сильно зволоженого дерева вперемеж із розрізненими людськими кістками та черепами. Підвищену вологість відзначено ще 2011 р., коли спостерігалося підтоплення частини приміщення. У процесі розчистки утворених нашарувань виявлено черепи 40 осіб, а також розрізнені кістки скелетів[3]. Серед останків зафіксовано низку артефактів: медальйони (11 од.), бронзове розп'яття, натільний хрест та іконку, щиток від персня, перстень-печатку, металевий ґудзик, пряжки (взуттєві й поясні – 16 од.) і рамки до них. Відтак мета статі – проаналізувати цей рідкісний зразок релігійного медальєрства.

Медальйон овальної форми розміром 3,2×2,1×0,15 см (із вушком). Вушко цільнолите, розміщене перпендикулярно до площини зображення (див. фото 5). Рельєф пластичний, двосторонній. Артефакт виконаний із мосяжу, відлитий у ливарній формі. Обидві площини медальйона дуже знищені, тому зображення, а тим паче написи, читаються дуже слабко.

Опис медальйона. Аверс: Матір Божа на Колоні Сарагоська (див. фото 5а). Усю площину по вертикальній осі займає зображення постаті Богородиці з Дитятком Ісусом на лівому рамені, які стоять на колоні. Майже посередині висоти колони поміщено рельєфний хрест. У її підніжжі, обабіч неї – фігури чоловіків на колінах (один – праворуч, два – ліворуч). На передньому плані ліворуч від колони – чоловік, зображений у профіль; у нього коротке до потилиці волосся й густа широка, але коротка борода; плечі огортає пелерина, з-під якої видніється широке вбрання, підперезане на талії; ледь зігнутою в лікті правою рукою він тримає основу довгого посоха, який, сягаючи понад головою, завершується кулькою. На правому плечі пелерини помітне затерте потовщення – найімовірніше, це зображення мушлі. Довкола постаті Матері Божої по краю медальйона скорочений напис, виконаний маюскулом із шерифами: «N[UESTRA]·S[ENORA] DEL·PILAR·DE·ZAR [AGOZA]» (*«Наша Пані на Колоні Сарагоська»*).

Реверс: Святий Бенедикт (фото 5б). У центрі площини поміщено постать чоловіка в повний зріст. Риси обличчя схематичні, виділяється чітко окреслена голова з рештками волосся на потилиці, густа довга до грудей борода. Навколо голови – німб у вигляді променистого сяйва. Одягнений чоловік у довгу сутану, що дрібними бганками опадає від грудей до долу. У правій руці, зігнутій у лікті та

[3] Із низки об'єктивних обставин антрополог не був залучений до цих досліджень.

Фото 3. Дубно. Кармелітський костел Святого Йосифа. Крипта. Ніші у східній погребальній коморі. 2017 р. Фото – Ю. Пшеничний

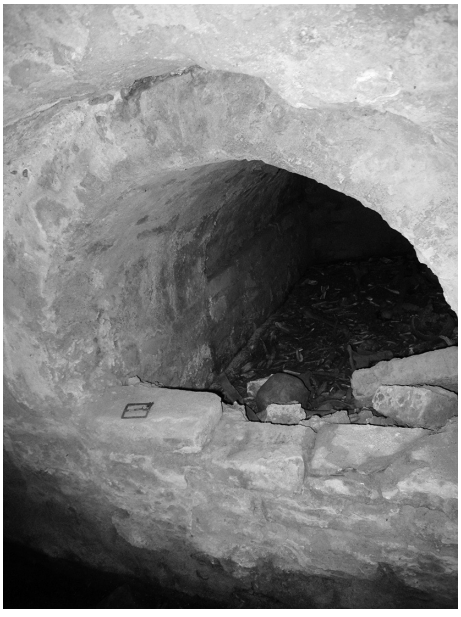

Фото 4. Дубно. Кармелітський костел Святого Йосифа. Крипта. Ніша з рештками поховання. 2017 р. Фото – Ю. Пшеничний

Фото 5. Дубно. Кармелітський костел Святого Йосифа. Крипта. Медальйон (Матір Божа Сарагоська/св. Бенедикт). XVIII ст. Фото – Ю. Пшеничний

піднесеній догори, він тримає рівнораменний хрест із фігурними кінцями; лівою, ледь зігнутою у лікті, притискає до тулуба велику книжку in folio. Ліворуч біля ніг св. Бенедикта зображений крук, представлений у профіль із головою, поверненою до святого; у дзьобі птах тримає шматок хліба. Нижню праву частину постаті святого прикриває овальний щит, центральне поле якого займає рівнораменний хрест із розширеними кінцями.

Обабіч постаті напис: «CRVX S(ANCTA) P(ATRIS) BENE(DICTI)» (*«Хрест святого отця Бенедикта»*). По периметру щита – «I(ESV) H(OMINVM) S(ALVATOR) V(ADE) R(ETRO) S(ATANA) N(ON) S(AVDE) M(IHI) V(ANA) S(VNT) M(ALA) Q(VAC) L(IBAS) I(PSE) V(ENENA) B(IBAS)» (*«Ісус Ізбавитель людства, відступи сатано, ти мені не радь марнолюбство, погані ті речі, які тобі до смаку, отруту пий сам»*); між раменами хреста – «C(RVX) S(ANCTI) P(ATRIS) B(ENEDICTI)» («хрест святого отця Бенедикта»); по вертикальному рамені – «C(RVX) S(ACRA) S(IT) M(IHI) L(VX)» (*«хай хрест святий буде мені світлом»*); по горизонтальному – «N(ON) D(RACO) S(IT) M(IHI) D(VX)» (*«а не сатана поводирем»*).

Зображення на медальйоні дуже відрізняються за змістом. Композиція на аверсі, присвячена *«Матері Божій дель Пілар (на Колоні) зі Сарагоси»*[4] (фото 5а), репрезентує іконографічний тип Богородиці, пов'язаний із регіональними подіями. Виникнення цього культу обумовлене євангелізацією різних провінцій Римської імперії, яку здійснювали учні Ісуса Христа відразу після Його воскресіння. Події, що розгорнулися на території Іспанії, були безпосередньо пов'язані з іменем святого апостола Якова Старшого.

Свою місіонерську діяльність він розпочав у північно-західній частині півострова, де розташовувалися провінції Галісія й Астурія. У цій гірській країні кельтські племена трималися відособлено. І саме в їхнє середовище ніс слово Боже св. Яків. Він дістався витоків р. Ембро і, просуваючись уздовж русла, хрестив новонавернених у її водах, але, не досягнувши значних успіхів, зневірився у своїх силах. Так у 40 р. н. е. він прийшов у містечко Цезараугуста, став у відчаї гаряче молитися і був обдарований видіння. Йому з'явилася Богородиця, яка на той час була ще жива й добре знала Якова. В оточчі сяйва й незліченної кількості ангелів Діва Марія, щоб підтримати його в подоланні перешкод, вручила колону з яшми разом із дерев'яною статуеткою, довкола якої святий разом зі своїми учнями мали побудувати храм, а після того він міг повертатися додому.

Місто Цезараугуста сьогодні відоме як Сарагоса. Святий Яків з учнями збудували церкву, яка в наступні епохи поступово розбудовувалася. Це був перший в історії християнства храм, присвячений Матері Божій. Нині – це найбільша катедральна базиліка Іспанії під назвою Нуестра Сеньора дель Пілар, а Богородицю Сарагоську вшановують як опікунку всього іспанського світу. Сьогодні подарований Дівою Марією стовп із коричневої яшми схований під шатами зі срібла. Його увінчує дерев'яна фігура Богородиці – це копія, яку вже значно пізніше, у 1435 р., вирізьбив скульптор Хуан де ла Уерта (Juan de la Huerta) (Aymami, 2015).

На медальйоні св. Яків представлений у шатах пілігрима. Натомість зображення мушлі на правому плечі вказує на глибший зміст, пов'язаний з останнім етапом життя святого. Отож, коли собор у Сарагосі збудували, св. Яків висвятив на священника

[4] Зберігається у фондах Державного історико-культурного заповідника м. Дубно (інвентарний номер: Кн. 11346/А-2097).

одного з учнів, а сам повернувся до Палестини. Але невдовзі після донесення його заарештували. Як свідчить легенда, імператор Агріппа (Marcus Julius Agrippa), внук Ірода (סוֹדְרוֹה), власноруч відтяв йому голову. Крім того, Агріпа не дозволив поховати тіло. Вночі учні викрали тлінки святого, вклали в саркофаг і помістили у човен. Одні джерела свідчать, що учні самі відвезли останки в Іспанію, до місцевості Іріа Флавія, і поховали в таємному місці. Так святий повернувся на Іберійський півострів, щоби вже довіку здійснювати свій місіонерський подвиг. Важливо згадати, що кількамісячне перебування жалобного човна у воді призвело до того, що його дно було рясно обліплене мушлями морського гребінця. Загалом, св. Яків багато подорожував. А те, що в останній подорожі його супроводжували мушлі, визнано за прикметну обставину. Відтоді їх почали ототожнювати зі святим і його мандрами, а самі вони – найвідоміший символ братства пілігримів, патроном яких і є св. Яків.

Щодо медальйонів, присвячених Матері Божій дель Пілар, то найдавніші зразки відомі з початку XVI ст. Іконографічним прототипом для них було різьблення XV ст., яке пов'язують з іменем Х. де ла Уерта, художника з Дарока. Упродовж XVI–XVII ст. помітна певна диференціація композицій. Богородицю на колоні зображали сидячою на троні, позаду якого проглядалися обриси міської забудови; Її постать на незначному фрагменті колони в супроводі ангела/ангелів могла займати всю поверхню медальйона; у підніжжі колони поміщали одну уклінну постать св. Якова. Поступово у XVII ст. викристалізувався той образ, який у межах певних модифікацій був в ужитку до середини XIX ст. Центральну поверхню медальйона займає Богородиця з Дитятком Ісусом, яка стоїть на колоні. У підніжжі неодмінно є уклінна постать св. Якова-пілігріма. Різні варіанти зображень полягають передусім у кількості осіб довкола колони (дві й більше), яких ототожнюють з учнями святого апостола і представляють як паломників (Aymami, 2015).

Медальйон, присвячений Матері Божій дель Пілар, для теренів України – це велика рідкість. Досі найвіддаленішими від Іспанії (як місця культу Богородиці Сарагоської) знахідками можна було вважати два медальйони, виявлені на теренах Польщі, – Стжельно, де він зафіксований у культурному шарі (Kołyszko, 2013, s. 101–102), і Люблін, на цвинтарі при боніфратерському костелі на пл. Литовській (Niedźwiadek, Tkaczyk, 2017, s. 320). Наразі медальйон із Дубна окреслює східну межу поширення таких виробів.

Варто зазначити, що обидва медальйони (з Любліна та Дубна) тотожні за формою, розмірами й іконографією. Екземпляр із Любліна датовано часом після 1690 р.

Більшість зображень на медальйонах із поховань у кармелітському костелі в Дубні пов'язана з *патронічною іконографією* – з образами реальних історичних постатей – засновників чернечих орденів: єзуїтського (Ігнатія де Лойола (Ignatius Loyola)), бенедиктинського (Бенедикта з Нурсії (Benedetto da Norcia)), тринітарського (Яна де Матта (Jean de Matha)).

На зворотній поверхні медальйона з образом Матері Божої Сарагоської представлено образ *св. Бенедикта з Нурсії,* який репрезентує патронічну іконографію. Святий Бенедикт близько 529 р. заснував й очолив великий монастир у Монте Кассіно (фото 5б). Спосіб життя, який він провадив, здобув йому славу духовного отця усіх ченців Західної Європи (Attwater, John, 1997, s. 68–69), а папа Павло VI (Paulus PP. VI) проголосив його патроном Європи[5].

[5] Вважається також опікуном архітекторів, інженерів, спелеологів і вмираючих.

Медальйони з образом св. Бенедикта, доповнені на реверсі зображенням хреста з молитвою його та св. Захарія («Пострах демонів»), заполонили у XVII – першій половині XIX ст. усю Європу як чудодійний засіб від різних епідемій, що тоді вирували (Wiewióra, 1995, s. 439)[6]. Подібна іконографія існувала в численних варіантах. Проте 1742 р. папа Бенедикт XIV (Benedictus PP. XIV) ухвалив уніфікований образ св. Бенедикта – зазвичай зображали у вигляді старця в чернечому вбранні із хрестом у руці; біля його ніг – інфула та крук зі шматком хліба у дзьобі. Ці символи пов'язані з певними подіями життя святого. На звороті таких медальйонів представлено хрест із літерами на раменах і між ними як скорочений запис вказаних молитов (Kołyszko, 2013, s. 135, ryc. 59–60; Białobłocki, 1991/1992, s. 169, ryc. 3; Гупало, 2022, с. 371, 380–381, рис. 387, 2). Згідно зі стилістикою аверсу-реверсу, подібні медальйони датуються досить широко – XVIII ст.

Водночас існувала дещо відмінна композиція іконографії, яку репрезентує саме медальйон із кармелітського костелу в Дубні, де на одній поверхні поєднано зображення аверсу та реверсу. Така модель медальйонів також має певні варіанти (Chudzińska, 1998, s. 151, tabl. IV–V; Kołyszko, 2013, s. 134, ryc. 58). На дубенському зразку представлено постать св. Бенедикта, яку із правого боку прикриває овальний щит із хрестом зі скорописом молитов як засіб захисту від усілякого зла. Подібні вироби трапляються рідко. Аналогічний медальйон, лише округлої форми, походить із теренів Польщі (Król, 2014; Krzyż św. Benedykta, 2014). У цьому контексті варто відзначити два чудово збережені медальйони з Іспанії (Aymami, 2015). На одному з них щит із захисними молитвами зображено вгорі зліва від постаті святого (фото 6, Іб). Привертає увагу сигнатурка, яка вказує на місце виготовлення – ROMAE, як і в іншого зразка, де постать св. Бенедикта супроводжує традиційний набір символів: інфула, книга та крук (фото 6, IIб). Але, очевидно, не варто все зводити до римських медальєрень.

Фото 6. Медальйон (Матір Божа дель Пілар Сарагоська/св. Бенедикт). XVIII ст. Іспанія (за Aymami 2015)

Дослідники припускають, що центри продукування медальйонів з образом св. Бенедикта розташовувалися в Німеччині (Hiżycki, 2001, s. 9), Франції – для вервичок сестер милосердя (Kołyszko, 2013, s. 132), особливо – в Італії, у монастирі на Монте Кассіно, а також в Австрії, де відомі численні бенедиктинські осередки (Białobłocki, 1991/1992, s. 179).

[6] Медальйон також допомагає при стихійному лиху (бурі, повені, землетрусі, пожежі), захищає від чарівників, ворожбитів, відвертає прокляття та вроки.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Гупало, В. (2022). *Бернардинський монастир у Дубні та фунеральна культура волинської шляхти у XVII – першій половині XIX століття.* Львів: Простір-М.

Жариков, Н. Л. (ред.). (1985). *Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР (1983–1986): иллюстрированный справочник-каталог:* в 4 т., *3.* Киев: Будівельник.

Attwater D., & John, C. R. (1997). *Dykcjonarz świętych.* Wrocław; Warszawa; Kraków.

Aymami, T. (2015, 12 octobris). *Iconografia de la Virgen del Pilar de Zaragoza en las madallas devocionales.* https://www.cruces-madallas.com

Białobłocki, K. (1991/1992). Zespół medalików z wykopalisk archeologicznych w Lubiniu pod Kościanem. *Slavia antiqua, 33,* 163–185.

Chudzińska, B. (1998). *Dewocjonalia z nowożytnego cmentarzyska we wsi Maniowy na Podhalu.* Kraków: Oficyna Cracovia.

Hiżycki, S. (2001). *Medalik świętego Benedykta.* Kraków.

Kołyszko, M. (2013). *Dewocjonalia z końca XVI–XVIII wieku pochodzące z badań archeologicznych na terenie Polski (stan zachowania, identyfikacja, zagadnienia konserwatorskie).* Toruń: Wyd-wo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

Król, A. (2014, 15 marca). Medaliki św. Benedykta. http://medaliki.king22.pl/medaliki-sw-benedykta/

Niedźwiadek, R., & Tkaczyk, J. (2017). Nowe spojrzenie na dzieje Placu Litewskiego w Lublinie w świetle ustaleń archeologicznych. *Rocznik Lubelski, 43,* 285–325.

o. Wanat, B. J. (OCD). (1996). Walory artystyczne i założenia ideowe obrazu św. Józefa z kościoła ss. Karmelitanek w Dubnie. Rozwój jego kultu w XVIII i XIX w. *Folia historica cracoviensia, 3,* 113–134.

Wiewióra, M. (1995). Medalik świętego Benedykta odkryty podczas badań zespołu klasztornego w Trzemesznie. Studia z dziejów kultu religijnego. In A. Pobóg-Lenartowicz i M. Derwich (red.), *Klasztor w kulturze średniowiecznej Polski, 9.* Opole: Wydawnictwo św. Krzyża, 433–442.

Krzyż św. Benedykta (2014, 16 września). *W kręgu sacrum.* http://wkregusakrum.blogspot.com

REFERENCES

Hupalo, V. (2022). *Bernardynskyi monastyr u Dubni ta funeralna kultura volynskoi shliakhty u XVII – pershii polovyni XIX stolittia.* Lviv: Prostir-M (in Ukrainian).

Zharikov, N. L. (Ed.). (1985). *Pamyatniki gradostroitelstva i arkhitekturi Ukrainskoi SSR (1983–1986): illyustrirovannii spravochnik-katalog:* v 4 t., *3.* Kiev: Budivelnik (in Russian).

Attwater D., & John, C. R. (1997). *Dykcjonarz świętych*. Wrocław; Warszawa; Kraków (in Polish).

Aymami, T. (2015, 12 octobris). *Iconografia de la Virgen del Pilar de Zaragoza en las madallas devocionales.* https://www.cruces-madallas.com (in Spanish).

Białobłocki, K. (1991/1992). Zespół medalików z wykopalisk archeologicznych w Lubiniu pod Kościanem. *Slavia antiqua, 33,* 163–185 (in Polish).

Chudzińska, B. (1998). *Dewocjonalia z nowożytnego cmentarzyska we wsi Maniowy na Podhalu.* Kraków: Oficyna Cracovia (in Polish).

Hiżycki, S. (2001). *Medalik świętego Benedykta.* Kraków (in Polish).

Kołyszko, M. (2013). *Dewocjonalia z końca XVI–XVIII wieku pochodzące z badań archeologicznych na terenie Polski (stan zachowania, identyfikacja, zagadnienia konserwatorskie).* Toruń: Wyd-wo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika (in Polish).

Król, A. (2014, 15 marca). Medaliki św. Benedykta. http://medaliki.king22.pl/medaliki-sw-benedykta/ (in Polish).

Krzyż św. Benedykta (2014, 16 września). *W kręgu sacrum.* http://wkregusakrum.blogspot.com (in Polish).

Niedźwiadek, R., & Tkaczyk, J. (2017). Nowe spojrzenie na dzieje Placu Litewskiego w Lublinie w świetle ustaleń archeologicznych. *Rocznik Lubelski, 43,* 285–325 (in Polish).

o. Wanat, B. J. (OCD). (1996). Walory artystyczne i założenia ideowe obrazu św. Józefa z kościoła ss. Karmelitanek w Dubnie. Rozwój jego kultu w XVIII i XIX w. *Folia historica cracoviensia, 3,* 113–134 (in Polish).

Wiewióra, M. (1995). Medalik świętego Benedykta odkryty podczas badań zespołu klasztornego w Trzemesznie. Studia z dziejów kultu religijnego. In A. Pobóg-Lenartowicz i M. Derwich (red.), *Klasztor w kulturze średniowiecznej Polski, 9.* Opole: Wydawnictwo św. Krzyża, 433–442 (in Polish).

Vira HUPALO
Doctor of Historical Sciences
Senior Research Fellow of the Department of Archaeology
I. Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of the NAS of Ukraine
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9946-8935
e-mail: gupaloarcheo@ukr.net

Yuriy PSHENYCHNYI
PhD (History)
Researcher
State Historical and Cultural Reserve of Dubno
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-0030-1511
e-mail: pshenychnyi.yurii@gmail.com

A RARE MEDALLION FROM A BURIAL IN THE CRYPT OF THE CARMELITE CHURCH IN DUBNO

The circumstances leading to the researchers' access to the church's dungeons are discussed. In 2011, a preliminary survey was conducted, during which the number of burial vaults and the condition of the burials were assessed. In 2017, rescue excavation work took place as part of efforts to organize the crypt. The aim of this research was to remove the remains of destroyed burials from the premises for their subsequent reburial within the monastery grounds.

The article presents a brief history of the monastery, the main stages of its functioning, re-profiling, and closure. The main features of the architecture of the church of St. Joseph and the location of the crypt are noted. The research has established the planning structure of the dungeon under the central nave. Two storerooms were found. In the eastern one, there were recesses in the walls of the niches intended for individual burials.

The burials made in the crypt at one time were preserved in a very ruined state - a cluster of scattered skeletal bones that were not in anatomical order. Forty surviving skulls were collected. A number of artifacts representing funerary equipment were found between the remains. Most of them are personal objects of Christian piety (religious pectoral medallions, icons, a cross, and a ring) and elements of accessories for outerwear (buttons, buckles) and shoes (buckles). The main attention is focused on the analysis of one medallion, which was found for the first time in Ukraine.

The iconography of the medallion is associated with the famous Spanish sanctuary in the city of Zaragoza, where the Basilica of Our Lady of Zaragoza, the patron saint of the entire Spanish World, is located. The obverse of the coin depicts the figure of the Virgin Mary with Jesus. The peculiarity of this composition is that the Virgin stands on a column (jasper), at the foot of which St. James the Elder Apostle and his disciples kneel. Each element of the image is endowed with Christian symbolism, so the ideological content of the plot and the history of its origin, which are directly related to the missionary activities of St. James in the Spanish provinces of the Roman Empire immediately after the Resurrection of Jesus Christ, are considered in detail.

On the reverse surface of the medallion is the image of St. Benedict of Nursia, the founder of the Benedictine order and spiritual father of all monks in Western Europe. The objects depicted around the saint reflect the main stages of his life. The symbolism of some of them (for example, a raven with bread in its beak) has its roots in events described in the Old Testament.

In general, the medallion discovered in the Carmelite church in Dubno has analogies known from Central and Western Europe, from where it presumably came to Ukraine on a pilgrimage or through the mediation of Benedictine monks. Given the image of Our Lady of del Pilar (on the Column) of Zaragoza on the obverse of the medallion, this is the only such find in Ukraine today.

Key words: Dubno, Carmelite church, crypt, burial, medallion, Our Lady of the Pilar of Zaragoza, St. Benedict.